

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 8.

V Ljubljani, 15. aprila 1887. l.

XXVII. leto.

Pouk v slovenščini.

(Spisal Janko Toman.)

„Ni zasluga svoj materini jezik znati,
a je sramota ga ne poznati.“

Ta rek, katerega poznali so uže stari Grki, svedoči, da so uže oni znali ceniti vrednost materinega jezika. In res! Na kolikor višje stopinji omike je kak narod, toliko bolj olikan jezik ima, tako, da je izraz „olikan ali surov jezik“ analog z „olikan ali surov narod“. Kolikor bolj kak narod svoj jezik čisti, toliko bolj se mu srce blaži; a gorje! narodu, kateri zapusti svoj materini jezik: on je zapravil vse, njemu ni nič več svetega — propadel je. Površen pogled v zgodovino nam to potrjuje.

Kateri pa je naš materini jezik? Oni je, v katerem smo slišali prve besede iz ust nežno ljubeče matere; oni je, v katerem smo uže ko nežni otroci prve besede za njo jeclali, v katerem smo začénjali izraževati svoje misli, govorili, ljubkovali, se zahvaljevali — molili, da, oni je, kateri nam je prvi pečat vtisnil, zaznamvajoč, da smo ljudje. Jezik, v katerem nam je ljubeča mati govorila, oni je naš materini jezik.

Jezik, največji dar iz stvarnikovih rok, kateri naredí iz nas celega človeka, kateri nam pomaga izraževati naše veselje in žalost, naše misli in iskušnje, bi naj oddali ko ničvredno stvar. Ne! Pokažimo, da smo hvaležni svojemu stvarniku za ta neprecenljivi dar, pokažimo, da ga znamo ceniti s tem, da ga varujemo, čistimo, krepimo: „Jezik očistite peg, opilite gladko mu rujo!“

Ker je ravno jezik ali govor tako važen predmet, odmerjeno mu je (verouk izvzemši) v naših šolah prvo mesto, kar pa i po vsej pravici zasluži. Torej temu delu pouka mora učitelj največ skrbí obrniti, kar se pa, žali bože, ne godí še povsod, da, nekateri se ga še tako radi izogibljejo in raje govoré v tujščini, češ, slovenščina je le za kmeta!

Naš dozdanji učni načrt velí: „Učenec, zapustivši šolo, naj bode zmožen, razumno in razločno bodi si ustmeno kakor i pismeno se v svojem materinem jeziku izraziti.“

Pri pouku pazi se naj na obliko in vsebino in doseže se naj ne le materijalno, ampak i formalno izobraženje.“

25 različnih glasov, katere raznovrstno sestavljamo v zloge, besede in te v stavke, pomaga nam vse naše misli izraziti. Človeška bistroumnost razločila je te glasove, dala ali določila je vsakemu posebno znamenje — pisali so. Kdor je ta znamenja poznal, zbiral jih je zopet v zloge, besede in stavke — bral je.

Sredstva, katerih se šola poslužuje, da predpisani namen doseže, hočem i po tem razrediti:

1. Jezik ali govor: učiteljev, učencev — slovnica.
2. Pisanje: spisje, pravopisje in
3. branje.

I. Jezik ali govor.

Otroku govor ni prirojen, ampak pridobi si ga potom posnemanja. Nazor in govorjenje sta v začetku neločljivo zvezana s sluhom. Glušec ostane i nem. Otrok z dobrimi govorili, prične jih pa kmalu uporabljati. Mej tem ko predmet gleda, sliši njegovo ime, zapomni si ga, obdrži si ga tako v spominu, da mu je nazor in imenovanje predmeta vse jedno in si ime le ko njegovo lastnost predstavlja. Nehote nabere si otrok na ta način veliko besed in se jih uči uporabljati. Pozneje jih sestavlja v sklepe, primerja reči z njihovimi lastnostmi — on sodi.

Tako si pridobi znanje in pamet, kakoršna je v njegovem obližji. Njegov jezik je le vsota na njega vplivajočih količnikov in ti so stariši, bratje, sestre, družina in sosedje. Zato pa Herder blagruje onega otroka, onega dečka, kateri vedno le razumne, ljube človeške glasove sliši, kateri mu njegov jezik nevedé izobrazujejo.

To traja do spolnenega šestega leta. V tem letu pridruži se najvažnejši količnik — šola in bistvo tega količnika — učitelj.

Otroci vstopivši v šolo znajo sicer govoriti, a njihovo govorjenje je nepopolno, nekateri bolje, drugi slabše, a vsi se morajo do jednega in istega cilja dovesti, vsem mora biti vzgleden

učiteljev jezik.

Vzgleden mora učiteljev jezik biti in to v vsakem obziru. On mora imeti materini jezik učencev v popolnej oblasti, natančno mora poznati vse njegove premene, vse njegove posebnosti i. t. d.

Nikoli ne moreš sestavljenemu stroju njegove dele tako sestaviti, da bi pravilno deloval, ako ne poznaš i najneznatnejših del, in jezik pa, kateri ima tako različnih, tako izpreminjajočih delov, hočeš brez vsacega poznanja otrokom podati, hočeš, da bi ga otroci poznali, da bi ga znali rabiti in ti ne misliš, ne uvrsteš njegovih del tako, kakor zahteva njegov naravni razvoj. Ni vse jedno, ako otroka le govoriti učimo, a zraven ne pazimo, kako in kake posamne dele temu velikanskemu stroju sestavljamo.

Kateri jezik pa je vzgleden? Odgovor je lehak a kočljiv: Govori jezik, v katerem nahajaš spise naših pesnikov in pisateljev, v katerem so i po nekoliko tudi pisane naše šolske knjige!

Ni pa še tvoj jezik vzgleden, ako prehudo poudarjaš le koncem deležnikov, ni še vzgleden, ako v prevelikih skrbih iščeš novih izrazov, kateri se nikjer ne slišijo, ni še vzgleden, ako se tako siliš v izgovarjanji, da ti kri v glavo sili. Ne! tvoj govor je le tedaj vzgleden, ako tako govoriš, da te vsakdo lahko razumi, se vé, da govoriš tudi čisto brez vsakega narečja in ptujk, katerih se v našem jeziku še premnogo nahaja, kajti: „Kar je najetega v njem, dajte sosedu nazaj!“

Kaj pa, ako učitelj sicer ne govori narečja, pač pa mešanico (t. j. niti književni jezik, niti narečje) in samo onokrat pravilno, kadar hoče otroke na to napeljati, da kako napako popravijo! Kaj pa, ako otroci, kakor je po naših dvo- in večrazrednicah splošno, letos tako pisati in govoriti morajo, prihodnje leto zopet drugače pišejo in govoré! Kaj pa, ako se učitelj še celó sam z jezikom bori in v tujem narečji besede naglašá!

To so pomisleka vredne pomanjkljivosti, katere bi se morale odpraviti, a žal, ravno tam, kjer bi se najložeje tem zaprekam zgradilo, najmanj storé. (Konec prih.)